

Andrzej W. Daszewski

Kato-Nea Paphos

Informator Archeologiczny : badania 14, 273-275

1980

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

wersytet im. Adama Mickiewicza. Dwudziesty pierwszy sezon badań polsko-bułgarskich. Rzymska twierdza legionowa i wczesnobizantyjskie miasto nad dolnym Dunajem /I-VII wiek n. e. /.

Prace wykopaliskowe kontynuowano na terenie wczesnochrześcijańskiej trójnawowej bazyliki katedralnej, której pozostałości odkryto częściowo podczas dwu poprzednich sezonów wykopaliskowych ekspedycji poznańskiej, tj. w r. 1976 i w r. 1978. Podczas ostatniego sezonu wykopaliskowego odsłonięto całkowicie środkową nawę bazyliki oraz nawy boczne za wyjątkiem ich środkowych części przy zewnętrznych murach budowli. Na granicy nawy głównej i prezbiterium odkryto zachowaną in situ marmurową belkę, która stanowiła podstawę pod przegrodę ołtarzową. Z samej przegrody zachowały się ponadto fragmenty marmurowych kolumnenek i marmurowych płyt /cancelli/.

Do wyjątkowych na terenie Bułgarii znalezisk należy odkryta w nawie środkowej, lecz nie na swoim pierwotnym miejscu, wielka, we fragmentach zachowana ambona, a także fragmentarycznie zachowana marmurowa płyta z wyrytym na niej wyobrażeniem krzyża w kole i dwóch baranków z boków koła. Na granicy odkrytego w 1978 r. przy południowej absydzie baptysterium i nawy południowej odkryto ostatnio fundamenty nieistniejącego już muru, który oddzielał te obydwie części kościoła. Do baptysterium wiodło wejście od zewnętrznej strony bazyliki, które odkryto w południowym jej murze. Całkowicie odkryto resztki stylobatów pod kolumnady oddzielające nawy boczne od nawy środkowej. Stylobaty przedstawiały się w formie ciągłych murów wysokości około 0,30 m. Z kolumnady zachowały się dość liczne, lecz przeważnie tylko niewielkie fragmenty kamiennych kolumn z jońskimi kapitelami. W nawie głównej zachowały się niewielkie partie posadzki wykonanej z dużych płyt kamiennych, natomiast w nawach bocznych i prezbiterium fragmenty posadzki z płyt ceramicznych.

Po zewnętrznej, północnej stronie głównego korpusu budowli przy jej części ołtarzowej odkryto na razie tylko częściowo dwa pomieszczenia, które prawdopodobnie stanowiły pastoforia. Omawiana bazylika, która była zbudowana najprawdopodobniej w drugiej połowie V w., a w pierwszej połowie VI w. została przebudowana, była największą spośród dotychczas znanych wczesnochrześcijańskich bazylik w Bułgarii i jedną z największych na Półwyspie Bałkańskim.

CYPR

KATO-NEA PAPHOS

Uniwersytet Warszawski
Polska Stacja Archeologii
Śródziemnomorskiej
w Kairze
Misja na Cyprze

Badania prowadził doc.dr Andrzej W. Daszewski. Finansowała Stacja. sezon badań. Rzymski pałac, przypuszczalna siedziba namiestnika cesarskiego na Cyprze.

Wykopaliska koncentrowały się w obrębie północnej części skrzydła wschodniego oraz na dziedzińcu pałacowym. Skrzydło wschodnie, którego całkowita długość nie jest jeszcze znana, choć szacunkowe obliczenia wskazują, iż może wynosić ponad 100 m, odsłonięte zostało niemal całkowicie w swej części południowej. Znajomość części północnej ograniczona dotychczas była do kilku pomieszczeń rzędu zewnętrznego, przylegających do wschodniego muru pałacu. Nowe wykopy miały na celu odsłonięcie pomieszczeń wewnętrznych oraz weryfikację teoretycznego założenia symetryczności układu budowli.

Ogółem odkopano siedem pomieszczeń bardzo zniszczonych, w planie nieczytelnych. Rezultaty badań wskazują na istnienie trzech rzędów niewielkich pomieszczeń na osi N-S przedzielonych korytarzem biegnącym w poprzek skrzydła. Korytarz ten, o brukowanej nawierzchni, zapewne nie posiadał dachu pełniąc obok komunikacyjnej również funkcję oświetleniową. W jednej z nowo odkrytych sal, wyłożonej w części wschodniej drobnym brukiem wzmocnionych kilkoma dużymi płytami kamiennymi, część zachodnia oddzielona jest niskim murkiem, za którym w niewielkiej prostokątnej przegrodzie znajduje się ogromny pithos, częściowo wkopany w polepę.

Dotychczasowe badania wydają się nie potwierdzać tezy o symetryczności układu obu części skrzydła wschodniego. Szczególnie istotny jest brak w północnej połowie wewnętrznego dziedzińca, dookoła którego grupowałyby się pomieszczenia wewnętrzne, jak to ma miejsce w południowej części. Nie można jednakże wykluczyć, że dalsze badania mogą doprowadzić do identyfikacji jednego z pomieszczeń jako dziedzińca zwłaszcza, że mury zachowane są jedynie w najniższych czy wręcz fundamentowych partiach. Mury poszczególnych pomieszczeń wykonane są bądź z drobnych i średnich, częściowo obrobionych kamieni kładzionych na zaprawie ziemnej, bądź wykonane z dużych prostokątnych bloków ułożonych parami pionowo na szerszym boku. Powstałe między dwoma blokami szpary wypełnione są drobnym tłuczniem kamiennym zalanym zaprawą. Tylko jedno pomieszczenie, leżące w drugim rzędzie, ma mury częściowo wykonane z prostokątnych bloków kładzionych płasko i starannie dopasowanych. W pobliżu narożnika północno-zachodniego tego pomieszczenia znajdują się wyloty 2 studni, jeszcze nie eksplorowanych.

Nie ulega wątpliwości, że wszystkie te pomieszczenia mają charakter gospodarczy. Rodzaj murów, podłóg, brak śladów dekoracji wewnętrznej a zarazem szczątki naczyń zasobowych wydają się jednoznacznie wskazywać na utylitarny charakter tej części budowli. Jest ponadto oczywiste, że niektóre z murów należą do konstrukcji wcześniejszych

i zostały częściowo wykorzystane wtórnie. Ślady tych wcześniejszych konstrukcji znalezione zostały na poziomie posadzek w różnych miejscach tej części pałacu świadcząc wymownie o nieprzerwanej zabudowie tego terenu.

Niezależnie od prac w obrębie skrzydła wschodniego przeprowadzono wykopaliska na terenie dziedzińca pałacowego. W tym celu otworzono sześć transej /2 x 4 m/ biegnących od wschodu na zachód poczynając od głównego wejścia i od południa na północ na linii głównej sali pałacu /Nr 40/. Wszystkie te wykopy ujawniły brak jakiegokolwiek płytowania dziedzińca. Wydaje się, że posiadał on jedynie utwardzoną nawierzchnię ziemną ewentualnie na podsypce kamiennnej. Poniżej tej podsypki lub w jej miąższu widoczne są liczne konstrukcje wcześniejsze. I tak w sondażu Nr 1 wykonanym bezpośrednio na zachód od wschodniego portyku naprzeciw wejścia, na głębokości 85-90 cm poniżej poziomu posadzki mozaikowej portyku znaleziono kanał terrakotowy biegnący z zachodu na wschód dokładnie na osi układu wejściowego. Kanał wykonany jest z rur terrakotowych o długości 41 cm i średnicy 14 cm. Uchwycono go ponadto w wykopie Nr 2 leżącym dalej na zachód. Wydaje się, że ma on związek z instalacją wodną - baseny i impluvium - znajdującymi się w zachodniej części układu wejściowego. Kanału nie znaleziono w wykopie Nr 3. Natomiast na tym samym poziomie natrafiono na regularny bruk kamienny wskazujący, iż mogła tu znajdować się wcześniejsza ulica. Przykrywa ona biegnący pod nią wielki burzowiec z okresu hellenistycznego wykuty w opoce skalnej. Został on uchwycony w sondażu wykonanym nieco dalej na zachód, a także uprzednio na osi bramy wejściowej do pałacu. W wykopie Nr 1, po zejściu poniżej poziomu kanału terrakotowego odkryto wcześniejszy mur biegnący z zachodu na wschód, na którym zalegał poziom użytkowy. Obok tego muru oraz powyżej w zasypie znaleziono liczne fragmenty mozaik, których charakter wskazuje na datę w granicach późnego 2 i 3 w.n.e. Sądzić można, że fragmenty te nie mają nic wspólnego z murem lecz zsunęły się z warstw wyższych w czasie wykonywania jakiegoś wcześniejszego wykopu, którego ślady widoczne są w przekroju północnym. Dwa sondáže wykonane na osi skrzydła południowego, odpowiednio w odległości 14,50 i 10 m od północnego muru południowego portyku odsłoniły pod warstwą kamienną podsypki dziedzińca gęstą siatkę wcześniejszych murów. Konstrukcje te, zbyt fragmentarycznie uchwycone, by można było ściślej określić ich charakter, pochodzą niewątpliwie z okresu hellenistycznego i wczesnorzymskiego. Towarzyszy im szereg poziomów użytkowych. Można sądzić, że mamy tu do czynienia z zabudową typu mieszkalnego.

Wśród znalezisk ruchomych, poza dużą ilością ceramiki zaskobowej i stołowej poczynając od hellenistycznej, kończąc na późno rzymskiej najbardziej interesujące były monety ptolemejskie oraz rzymskie, ponadto piękna terrakotowa główka aktora komicznego, rozmaite odważniki ołowiane oraz kamienna forma rzymska z wizerunkiem ptaka dziobiącego winogrona oraz palmety i winnych liści.